Toni Suutari

28.1.2019

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Hallintovaliokunta 29.1.2019

Lausuntopyyntönne HE 284/2018 vp

Lausunto esityksestä tiedonhallintalaiksi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi.

Lain yleiset tavoitteet

Tiedonhallintalakiesityksen tavoitteet viranomaisten tietoaineistojen yhdenmukaisen hallinnan ja tietoturvallisen käsittelyn varmistamiseksi sekä yhteentoimivuuden edistämiseksi ovat kannatettavia ja ajankohtaisia. Tiedonhallintaa koskevan sääntelyn uudistaminen ja kokoaminen yleislaiksi on selkeä ratkaisu, joka tukee tiedon elinkaaren kokonaisvaltaista hallintaa.

Yhtenäiset käytännöt ja toimintatavat julkisen hallinnon tiedonhallinnassa parantavat viranomaistoiminnan läpinäkyvyyttä, tiedon käytettävyyttä ja toiminnan hallittavuutta. Yhtenäinen sääntely helpottaa merkittävästi tiedon siirtämistä viranomaisten välillä, joten on hyvä, että esimerkiksi tietoturvan perustason vaatimukset tulevat koskemaan kaikkia tiedonhallintayksiköitä. Toisaalta tietovarantojen hyödynnettävyyteen vaikuttavat myös tietojen käytöstä viranomaisten välillä perittävät maksut, joihin ehdotettu laki ei suoraan tuo muutosta.

Tiedonhallintalakiesityksessä vastuista ja toiminnasta säädetään viranomais- ja tiedonhallintayksikkölähtöisesti, vaikka käytännössä samat järjestelmät tai tuotteet ovat usein käytössä monissa tiedonhallintayksiköissä (vrt. lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä). THL:n näkemyksen mukaan tiedonhallintayksikköjä tulee aktiivisesti ohjata yhteistyöhön niissä tilanteissa, joissa tiedonhallintayksiköt käyttävät samoja tietojärjestelmiä tai tuotteita. Tämä voi toteutua muun muassa 6 §:ssä tarkoitetulla ministeriöiden harjoittamalla yhteentoimivuuden yleisellä ohjauksella.

Tiedonhallintaan liittyy myös toimialakohtaisia erityistarpeita. THL pitää hyvänä, että tämä on otettu esityksessä huomioon.

Toimintaprosessit

Lakiesityksen 2 §:ssä toimintaprosessi on määritelty pelkästään asiankäsittely- ja palveluprosessiksi. Tietoaineistoja kuitenkin syntyy myös esimerkiksi viranomaisten tutkimus- ja kehittämistoiminnassa. THL ehdottaa, että toimintaprosessin määritelmää lavennetaan esimerkiksi seuraavasti: *toimintaprosessilla* [tarkoitetaan] *viranomaisen asiankäsittely- ja palveluprosessia* ***sekä muuta toiminnan prosessia, jonka perusteella viranomainen käsittelee tietoaineistoja***.

Tiedonhallintayksikkö

Lakiesityksen perusteluiden mukaan ”tiedonhallintayksikön vastuu vastaisi käytännössä voimassa olevia käytänteitä siitä, että tiedonhallinnan järjestäminen

kuuluu organisaatiolle, vaikka organisaatiossa toimisikin useampi viranomainen". Kuitenkin jotkin viranomaistehtävät saattavat edellyttää tiedonhallintaan liittyvää erityistä riippumattomuutta, mihin olisi hyvä laissa varautua. Parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä (HE 159/2017 vp). Esityksen mukaan Sosiaali- ja terveysalan käyttölupaviranomainen toimisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteydessä mutta sosiaali- ja terveysministeriön tulosohjauksessa. Ratkaisulla on haettu riippumattomuutta, joten lupaviranomaisen kuuluminen samaan tiedonhallintayksikköön THL:n kanssa tulee arvioida.

Tiedonhallintalautakunta

Tiedonhallintalautakunnan kokoonpanosta ja toiminnasta säädettäisiin tarkemmin asetuksella, mutta laissa olisi määriteltynä jäsenten edustama asiantuntemus. Määritelmää voisi täydentää seuraavasti: *julkisen hallinnon tietoturvallisuudesta, tietojärjestelmien ja tietovarantojen yhteentoimivuudesta,* ***asiakirjahallinnasta****, tilastoinnista,* ***tutkimuksen tietovarannoista*** *tai* ***muusta*** *tietoaineistojen tiedonhallinnasta*.

Säilyttäminen ja arkistointi

Lakiesityksessä todetaan, että arkistointi ja arkistotoimen tehtävät ovat osa tiedon elinkaaren hallintaa mutta että nämä osa-alueet on jätetty myöhemmin säädettäviksi. On toivottavaa, että arkistointia koskevan lainsäädännön uudistaminen toteutuu nopeasti, jotta säilyttämisen ja arkistoimisen käsitteet selkiytyvät.

Tietoluovutukset

Lakiesityksen perusteluissa todetaan, että "tietoluovutuksia valvottaisiin erilaisin teknisin menetelmin siten, että tietoluovutuksen vastaanottavan viranomaisen tietojärjestelmässä varmistuttaisiin tiedonsaannin asianmukaisuudesta ja tarpeellisuudesta esimerkiksi asiakassuhteen, konkreettiseen palvelutilanteen tai muiden toimintaprosesseihin liittyvien kontrollien perusteella". Vastaavat vaatimukset ja menettelyt ovat olleet käytössä useita vuosia sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisiin tietovarantoihin liittyvissä järjestelmissä ja organisaatioissa. Menettelyn käyttö edellyttää yksityiskohtaista vaatimusten ja vastuiden määrittelyä ja valvontaa, jotta asiakkaiden ja työntekijöiden oikeusturva ei vaarannu. THL:n mielestä lakiin tulisi sisällyttää määräys siitä, miten asiaa koskevat tarkemmat ohjeistukset laaditaan.

Tiedonhallintamalli

Tiedonhallintamalliin sisällytettävä tietojen kuvaaminen on organisaation toiminnan kannalta tarpeellista. On perusteltua, että tämän lain myötä luovuttaisiin tietohallintolaissa esitetyistä kokonaisarkkitehtuurin kuvausvelvoitteista.

Pääjohtaja Markku Tervahauta

Tietojohtaja Pekka Kahri